

учених розглядає творчу діяльність як окремих вид педагогічної діяльності, що охоплює всі види і функції педагогічної діяльності, і визначає ряд умов, необхідних для успішного здійснення творчої діяльності: 1) часова спресованість творчості (між виникненням завдання та вибором способу ефективного вирішення стоїть відсутність великих проміжків часу); 2) взаємозв'язок проявів творчості викладача з творчістю студентів та інших педагогів; 3) відстрочення результату прояву творчості та необхідність певного прогнозування його характеру; 4) необхідність постійного співвідношення стандартних педагогічних прийомів і нетипових ситуацій [4].

Відповідно до загального процесу творчості, етапи якого розглянуто нами у статті "Творчий процес як наукова проблема" [6], творча діяльність підпорядковується основним етапам творчої діяльності, а досвід творчої діяльності набувається при систематичному тренуванні під час вирішення педагогічних завдань, при організації реальної професійної діяльності.

Література

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи : метод. посіб. для студентів магістратури / С.С. Вітвицька. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с.
2. Гура О.І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності : навч. посіб. / О.І. Гура. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.
3. Зубченко В.М. Психологічна культура викладача вищої школи / В.М. Зубченко // Вісник психології і соціальної педагогіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://psych.kiev.ua/nma-referats/fla-refers/lang-1/referat-176/referatpart-3/index.html>
4. Зміст і сутність педагогічної діяльності : навч. посіб. / Х.Г. Романовський, О.С. Пономарьов, С.М. Лазиніч та ін. – Х. : НТУ "ХПІ", 2007. – 228 с.
5. Ягупов В.В. Педагогіка : навч. посіб. / В.В. Ягупов. – К. : Либідь, 2002. – 560 с.
6. Катрич Н.В. Творчий процес як наукова проблема / Н.В. Катрич // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць / Н.В. Катрич. – Запоріжжя, 2007. – № 44.
7. Фокин Ю.Г. Преподавание и воспитание в высшей школе: Методология, цели и содержание, творчество / Ю.Г. Фокин. – М. : Академия, 2002.
8. Bourdoncle R. La professionnialisation des enseignants: les limites d'un mythe / R. Bourdoncle // Revue Francaise de Pedagogie. – 1993. – № 105. – P. 103.

КЛОПОТА О.А.

АНАЛІЗ ПУБЛІКАЦІЙ ОБЛАСНИХ ЗМІ З ПРОБЛЕМ ЛЮДЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗДОРОВ'Я

Процес інтеграції людей з функціональними обмеженнями в різноманітні сфери життєдіяльності суспільства (економічну, політичну, культурну, освітню, професійну) передбачає тісну взаємодію людини з соціумом. Поглиблений аналіз різних аспектів цієї взаємодії неможливий без вивчення характеру соціальних уявлень суспільства про таких людей, а також впливу соціальних стереотипів на процес їх соціальної інтеграції. Цим зумовлена і необхідність подолання негативних соціальних установок, розробки перспективних напрямів соціальної реклами з метою формування позитивного образу людей з інвалідністю в соціумі. Особливої гостроти проблемі надає домінування в суспільній свідомості медичного підходу до інвалідності. Зарубіжний же досвід вказує, що найбільш ефективною є соціальна модель, яка передбачає подолання бар'єрів неадекватного сприйняття цієї соціальної групи [1].

Ставлення держави й суспільства до людей з функціональними обмеженнями і зараз частіше виявляється з позицій соціального прагматизму та функціоналізму, тому негативні стереотипи інвалідності підтримують і засоби масової інформації. У гуманістично-антропологічному ж підході вирішуються проблеми ігнорування суспільством особливих потреб і подолання дискримінації за ознакою здоров'я людини [2]. Проблема формування та підтримки образу активної й соціально включеної людини з фізичними вадами ставиться перед засобами масової інформації, які виступають важливим чинником інтеграції в соціум таких людей, і не лише визначають їх світосприйняття, але й впливають на ставлення суспільства до цієї категорії населення. Вищевикладене визначає важливість вивчення впливу засобів масової інформації на процес соціальної інтеграції людей з функціональними обмеженнями.

У науковій літературі праці з вивчення впливу засобів масової інформації на соціальну адаптацію різноманітних груп населення можуть бути розділені на три групи. У першій вивчаються проблеми соціальної адаптації особистості, суть і чинники цього процесу (Е. Дюркгейм [2], Т. Парсонс [3], М. Вебер [4], Е. Фромм [5] та ін.) [2–5], а також типологізація й класифікація адаптивних процесів (А.А. Налчаджян) [6]. У другій – теоретичні підходи до вивчення процесу соціальної адаптації людей з обмеженими можливостями здоров'я (І.Д. Зверева, О.В. Безпалько [1], Е.І. Холостова [7], Е.Р. Смирнова-Ярська [8]). Третя група – дослідження впливу засобів масової інформації на суспільну свідомість і соціальну адаптацію особистості (П. Лазарсфельд, Р.К. Мертон [9], І.Г. Ясавєєв [10]). Слід зазначити, що при вивченні соціальних проблем людей з обмеженими можливостями здоров'я питанню інформаційного впливу на їх соціальну адаптацію приділяється недостатньо уваги. Тим часом, підвищення соціальної мобільності таких людей вимагає проведення ретельного аналізу ролі засобів масової інформації в процесі їх соціальної інтеграції.

Мета статті – виявити обсяг інформації, присвяченої проблемам людей із обмеженими фізичними можливостями, в обласних засобах масової інформації.

Життя людей з обмеженими фізичними можливостями недостатньо висвітлюється ЗМІ. Серед причин цього, на думку І.Г. Ясавєєва, труднощі конструювання цієї соціальної проблеми, а саме складність використання ЗМІ як каналу проблематизації ситуації зумовлена, по-перше, тим, що ця проблема не відрізняється новизною, не відповідає політичним інтересам влади і культурним уподобанням суспільства; по-друге, матеріали, присвячені проблемам людей із обмеженими фізичними можливостями, спочатку викликають емоційний відгук в аудиторії, а потім, за концепцією “втоми співчувати”, настає емоційне вигорання, або інші стратегії ухилення від повідомлень, “оскільки в цьому випадку відсутні інформаційні приводи, абсолютно немає подій як таких, проблема становища людей з обмеженими можливостями потенційно має вкрай низькі шанси на успіх у конкуренції з іншими соціальними проблемами” [10, с. 158].

Інформаційний вплив на соціальну адаптацію, за А.Ю. Домбровською, є трибічним процесом і залежить від таких факторів: мас-медіа (змісту повідомлень), масової свідомості (соціальних уявлень) і осіб з інвалідністю як суб'єктів соціальної адаптації (формування потреби в пошуку інформації про можливості самореалізації, усвідомлення важливості інформаційних ресурсів для задоволення власних соціальних потреб). Важливим чинником соціальної адаптації людей з функціона-

льними обмеженнями є соціально-психологічні особливості сприйняття ними повідомлень мас-медіа і соціальних стереотипів. Регулярне сприйняття із ЗМІ дискримінаційних стереотипів інвалідності зумовлює закріплення “пасивного” типу соціальної адаптації людей з обмеженими можливостями здоров’я [2].

Автор аналізує зміст матеріалів регіональної преси про людей з обмеженими можливостями (за період з 01.01.2005 р. до 31.12.2007 р.). У процесі контент-аналізу інтерпретувалися статті періодичних видань (обласних щотижневиків): “Панорама”, “Міг”, “Верже”, “Субота+”, “Наше время+”.

Аналіз публікацій преси виявив такі особливості:

– проблеми людей з обмеженими можливостями здоров’я обговорюються, як правило, в соціально-інформаційному контексті (5,06% обсягу видань), рідше – в юридично-правовому (2,2% обсягу), економічному (1,3%) і рекламному (0,72%);

– газетні публікації сфокусовані здебільшого на знеособлених структурах (законодавстві відносно людей з функціональними обмеженнями, діяльності органів державної влади), ніж на самих інвалідах, їх житті, соціальній поведінці, стратегії подолання життєвих обмежень;

– часова динаміка представленості проблеми відображає соціальні зміни, що відбуваються в суспільстві: у газетному дискурсі 2005 р. можна знайти ознаки колишніх комунікаційних моделей: нівеляція образу інвалідності та відсутність авторів, зусилля яких спрямовані на підвищення соціальної значущості проблем; у 2006–2007 рр. газетні матеріали змінюються якісно і кількісно, переважно, у зв’язку з посиленням уваги до цієї категорії людей на загальнодержавному рівні, а саме у зв’язку з появою ряду законодавчих актів, покликаних оптимізувати умови життєдіяльності людей, які мають обмежені фізичні можливості, сприяти їх інтеграції у соціум як повноцінних членів суспільства рівних можливостей.

Певний інтерес має дослідження частоти використання ключових слів у досліджуваних ЗМІ (див. табл.).

Таблиця

**Кількісний аналіз використання ключових слів у досліджуваних ЗМІ
(за період з 2005 до 2007 рр.)**

Ключові слова	Назва ЗМІ				
	“Панорама”	“Міг”	“Верже”	“Субота+”	“Наше время+”
Особливі потреби	15	12	14	12	11
Обмежені можливості	18	21	17	19	18
Функціональні обмеження	3	2	4	5	1
Порушення здоров’я	31	29	28	35	33
Інвалідність	83	84	90	85	88
Інвалід	163	161	172	164	170
Сліпота	14	18	10	15	11
Незрячий	8	9	7	7	5
Слабозорий	1	3	1	2	1
Глухота	7	8	6	5	9
Такий, що погано чує	1	2	1	4	1
Порушення опорно-рухового апарату	3	4	5	3	2
Інтеграція у соціум	4	2	3	5	2
Разом	351	355	358	361	352

Зіставлення результатів дослідження системи інформаційних чинників, що впливають на соціальну адаптацію інвалідів, і кількісно-якісного аналізу публікацій преси з проблем людей із обмеженими можливостями здоров'я показало, що:

- існує суперечність між виявленими потребами людей з обмеженими можливостями здоров'я і мінімальним обсягом матеріалів за цією тематикою в досліджуваних ЗМІ;

- у засобах масової інформації домінує образ “пасивної інвалідності”, що негативно позначається на адаптаційних стратегіях людей із функціональними обмеженнями, а також на їх сприйнятті суспільством.

Тож, виявлена тенденція до нівелювання проблем цієї соціальної групи, про що, зокрема свідчить малий обсяг уваги з боку ЗМІ (від 1 до 5% обсягу видань), а також до ігнорування її особливих інформаційних потреб.

Слід зазначити також, що переважають у публікаціях загальні характеристики без аналізу проблем конкретних нозологій: дуже рідко використовуються такі поняття, як “порушення опорно-рухового апарату”, “сліпота”, “незрячий”, “глухота”, а ще рідше – “слабозорий” чи “той, що погано чує”. Важливість вказаних спостережень зумовлена тим, що недостатнє знання специфіки різних нозологій та обмежень і перешкод, що випливають з кожної з них, перешкоджає, по-перше, адекватному висвітленню проблем, а по-друге, побудові адекватної взаємодії з людьми, які мають ті чи інші функціональні обмеження і пов'язані конкретно з ними інтеграційні бар'єри.

На жаль, спостерігається все ще низька динаміка використання сучасних термінів позначення досліджуваної проблематики. Так, переважно використовуються поняття “інвалід”, “інвалідність”, які ґрунтуються на медичній чи юридичній моделях інвалідності, тоді як у світовій практиці вже відбувся перехід до соціальної моделі, спрямованої на подолання сегрегації за ознакою здоров'я людини із використанням таких позначень, як “особливі потреби”, “обмежені можливості”, “функціональні обмеження”. Нарешті, вкрай низька кількість використань у досліджуваних ЗМІ поняття “інтеграція у соціум” дискримінує цю соціальну групу і не сприяє створенню її позитивного образу в суспільстві, процесу соціальної інтеграції в цілому, створюючи ситуацію, що характеризується неможливістю взаєморозуміння між суспільством, з одного боку, і людиною, яка має функціональні обмеження, – з іншого.

Проте останнім часом намітилися деяка позитивна динаміка у зв'язку з посиленням уваги до цієї категорії людей на всіх рівнях соціальної структури суспільства, що, на наш погляд, пов'язано з появою ряду законодавчих актів (2006–2008 рр.), покликаних оптимізувати умови інтеграції в соціум людей, які мають обмежені фізичні можливості, а також поширенням в Україні європейських і світових норм і стандартів ставлення до людей з обмеженими можливостями здоров'я, побудованих на принципі, який у багатьох країнах (США, Великобританія, Швеція, Німеччина, Італія та ін.) здобув назву “принцип нормалізації”, основна ідея якого – створення для всіх людей з обмеженими фізичними можливостями щоденних умов життя, які відповідали б звичайним умовам життя соціуму, що включає: повагу до людини; прийняття самовизначення; підтримку соціальних мереж; соціальну участь через освіту, децентралізацію та деінституалізацію вибору й можливості самовдосконалення; прийняття адекватних законів тощо. На його основі розвива-

ється концепція інтеграції як боротьби за скасування соціального виключення цієї категорії людей [11].

Висновки. Вирішенню цієї проблеми має сприяти й розробка регіональних програм оптимізації інформаційної політики щодо інвалідів, що передбачає розвиток основних напрямів інформаційної підтримки людей з обмеженими можливостями здоров'я, у тому числі:

1) технологічних (розширення кількості каналів поширення інформації про інвалідів, їх інформаційна підтримка за допомогою створення єдиного інформаційного простору та привернення уваги владних структур і суспільства в цілому);

2) змістовних (підвищення соціальної значущості проблем людей, що мають обмеження здоров'я, подолання негативних стереотипів і створення позитивного образу інвалідів у суспільстві);

3) навчальних (формування навичок активного пошуку, а також використання інформаційних ресурсів вирішення життєвих проблем).

Сприятиме посиленню уваги до теми, що розглядається, насамперед з боку державних службовців, журналістів і, зрештою, громадськості постійний та систематичний характер висвітлення різноманітних аспектів життєдіяльності людей з функціональними обмеженнями. При цьому в аналізі процесу соціальної інтеграції осіб з обмеженими можливостями здоров'я основна увага має приділятися особливому соціокультурному статусу цих людей. Вступивши в третє тисячоліття, суспільство має визнати і гарантовано захистити право кожної людини на повноцінну участь у соціальному житті. Це можливо за умови поваги кожної індивідуальності, незалежно від її здібностей, потенціалу і внеску в суспільство. Саме тому відбувається перехід до глобальної європейської соціальної моделі, заснованої на позиціях гуманізму і його трьох основних постулатах: 1) цінність кожного життя; 2) надання кожній людині права на життя в гуманних умовах; 3) обов'язок суспільства створювати еквівалентні умов життя для кожного з його членів. Здебільшого об'єктом соціальної інтеграції вважається людина з особливими потребам, яку треба пристосувати до суспільства. Наразі потрібно розвивати й зворотний аспект проблеми – пристосовувати суспільство до того, що все більше його членів мають функціональні обмеження. Поліпшення становища цієї категорії людей вимагає значних зусиль, але це цілком посильне завдання для суспільства, що поважає себе.

Література

1. Соціальна робота з людьми з особливими потребами : методичні матеріали для тренера / [упоряд: О.В. Безпалько та ін. ; під заг. ред. І.Д. Зверевої]. – К. : Наук. світ, 2002. – 55 с.
2. Домбровская А.Ю. Роль средств массовой информации в процессе социальной адаптации инвалидов в современной России : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. социол. наук : спец. 22.00.04 / А.Ю. Домбровская. – Тула, 2006. – 22 с.
3. Парсонс Т. Функциональная теория изменения / Т. Парсонс // Американская социологическая мысль : [тексты]. – М., 1996. – С. 478–493.
4. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер ; [пер. с нем. Ю.Н. Давыдова]. – М. : Прогресс, 1990. – 526 с.
5. Фромм Э. Бегство от свободы / Э. Фромм. – М. : АСТ, 2004. – 571 с.
6. Налчаджян А.А. Социально-психическая адаптация личности : монография / А.А. Налчаджян. – Ереван : Изд-во АН АрмССР, 1988. – 263 с.
7. Холостова Е.И. Социальная реабилитация / Е.И. Холостова, Н.Ф. Дементьева. – М. : Дашков и К, 2002. – 340 с.

8. Смирнова-Ярская Е.Р. Социальная работа с инвалидами / Е.Р. Смирнова-Ярская. – СПб. : Питер, 2004. – 315 с.
9. Средства массовой коммуникации и социальные проблемы : хрестоматия / [пер. с англ. ; сост. И.Г. Ясавеев]. – Казань : Казанский ун-т, 2000. – 224 с.
10. Ясавеев И.Г. Конструирование социальных проблем средствами массовой коммуникации / И.Г. Ясавеев. – Казань : Изд-во Казанск. ун-та, 2004. – 200 с.
11. Bloemers W., Hajkova V.: Towards Inclusion in Europe. – Berlin : Frank & Timme Verlag flir wissenschaftliche Literatur, 2006. – 301 с.

КУЧЕРЕНКО Н.В.

ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Болонський процес зумовив проведення докорінних змін в освітянській сфері України. Вступ до європейського освітнього простору спричинив підвищення попиту на іноземні мови, а це, у свою чергу, – реформування професійної підготовки майбутніх висококваліфікованих викладачів до професійної діяльності. Вивчення, викладання іноземних мов та професійно-педагогічна підготовка викладачів іноземних мов зазнали змін у багатьох європейських країнах згідно з новими вимогами та стандартами мовної політики Ради Європи. Вступ України до світового освітнього простору зумовлює необхідність проведення детального аналізу її системи освіти та зарубіжного досвіду організації навчання і підготовки педагогічних кадрів.

Мета статті полягає в аналізі основних теоретичних джерел системи професійно-педагогічної підготовки викладача вищого навчального закладу.

Система освіти України має на меті підготовку висококваліфікованого викладача, який готовий до постійного здійснення розвитку професійно-педагогічних якостей. Але Україна в процесі впровадження реформаційних змін в освіту ще не вирішила ряду педагогічних проблем, які значно впливають на систему підготовки викладачів у вищому навчальному закладі, таких як диференціація та індивідуалізація професійної підготовки майбутнього педагога, застосування широкого спектра новітніх технологій у процесі навчання, впровадження інноваційних програм педагогічної підготовки в практику підготовки спеціалістів вищого навчального закладу. Підвищення якості системи професійно-педагогічної підготовки зумовлює використання сучасних форм, методів і засобів навчання майбутніх фахівців. Недолік української системи підготовки педагогічних кадрів полягає у відсутності гнучкості освітньої системи, здатності до швидкої адаптації до нових вимог сучасного суспільства [3].

Основними принципами, на яких має базуватися професійна підготовка педагогів, є такі:

- принцип доцільності. Вимоги до професійної підготовки майбутніх викладачів мають відповідати вимогам, які ставить до спеціаліста суспільство;
- принцип участі. Студенти розцінюються як активні учасники навчального процесу, який забезпечує освітній та професійний розвиток;
- принцип розвитку. Навчальний план забезпечує особистісний та інтелектуальний розвиток студентів;
- принцип самостійності. Навчальний план підтримує та заохочує студентів до продовження розвитку як самостійних фахівців і практиків, здатних до рефлексії;